טור' חיון חיים
197734
בן מזל-טוב ושמואל
נולד ב- תרפ"א 1921
התגייס לצה"ל בנובמבר 1950
שרת בחטיבת גולני
נפל ב- ל' ניסן תשי"א 6.5.1951
בקרב על תל-מוטילה.

Scanned with CamScanner

חיון חיים,

בן שמואל ומזל-טוב. נולד בשנת תרפ"א (1921) בעיר פס שבמרוקו. עלה לארץ בשנת 1949. גויס לצה"ל בנובמבר 1950. נפל בקרב בשפך-הירדן ליד הכנרת ביום ל' בניסן תשי"א (6.5.1951). הובא למנוחת-עולמים בבית-הקברות הצבאי בעפולה. הניח אשה.

"יהי זכרו ברוך"

Scanned with CamScanner

הנוף האנושי של החטיבה

הנוף האנושי של חטיבת גולני במלחמת העצמאות היה מגוון ורב–פנים. הוא מאפיין את "דור תש"ח" בארץ ישראל של אותם הימים. מייסדי החטיבה, ראשוני לוחמיה ומפקדיה, היו אנשי ההתיישבות , עובדי – אדמה מן המושבה, המושב והקיבוץ של מרחבי הגליל והעמקים, ובתוכם שומרי מסורת לא מעטים. אליהם נוספו במרוצת חודשי לחימה ארוכים בני עיר רבים ואף עולים חדשים אנשי גח"ל ומח"ל. ראוי לציין, כי בימי תש"ח היו בחטיבת גולני בחורות הבות, אשר שירתו בכל היחידות בתפקידים שונים, ורבות מהן פעלו בקשריות או חובשות קרביות. כבר במלחמת העצמאות היתה חטיבת גולני כור היתוך לילדי הארץ ולבני העליות השונות.

בסיכום המבוא שכתב נחום גולן לספר "אילן ושלח" נאמר: "...צמחנו בנוף הגלילי ובמישורי העמקים ,ובמרחבי הנגב הרחבנו אופקים התבגרנו. ההתיישבות בעמקים והגליל היא שנתנה לחטיבה את צביונה וחותמה המיוחד, וממנה ספגה את ערכיה, כי על כן היתה החטיבה כפרית ונאמנה לערכים שינקה בגושי התיישבות אלו. ציינו אותה תכונותיו של עובד האדמה ויושב הכפר: עקשנות, צמידות למשימה, שורשיות ושקט..."

Scanned with CamScanner

דרך הקרבות של חטיבת גולני

גולני שלי

Scanned with CamScanner

אימונים ומסדרים
בשנת 1948

Scanned with CamScanner

הדקע

Scanned with CamScanner

הקרב בו נפל חיים ז"ל

הרקע (לקרבות תל אל־מוטילה)

מכל מדינות הערביות שחתמו הסכמי שביתת נשק עם ישראל ב-1949 **חיתה סוריה** הנוקשה **והתוקפנית ביותר. בחסכם עמה נקבע, כי בכל מקום שבו קו שביתת־הנשק אינו חופף את חגבול** הבינלאומי בין סוריה וארץ־ישראל, יחיה שטח הביניים "איזור מפורז" עד **להתיימת** ההסכם הסופי, ויו"ר **ועדת** שביתת הנשק **המעורבת מטעם** חאו"ם **יהיה מיופה כוח להתיור כניסת** אזרחים **לכפרים** וליישובים **שבאיזור** המפורז. ישראל **תחיה זכאית להחזיק בתחום משטרה באיזורים** המפורזים.

מלכתחילה חתנכלו **חסורים לכל עיבוד קרקעות או עבודות פיתוח באיזורים חמפורזים.** לפי **ההסכם חיתה ימת חכנרת כולח,** ועד **רצועה** של 10 מ' **לאורך חגדר חמזרחית שלח,** שייכת למדינת ישראל. אבל הסורים התכחשו להסכם, ואף **חקימו מוצבים בשטח ישראל ובאיזור המפורז** ומהם ירו על סירות דייגים ששייטו בכנרת. **חם השתלטו** על חלק **מחאיזורים המפורזים בכוח וניסו** להשתלט בשנת 1951 על כל חאיזורים המפורזים ; **חדבר תביא למשלות תנמול** של צה"ל.

מדינת ישראל חיתה עסוקה באותה **תקופה במבצעים** לאומיים כבירים — **קיבוץ גלויות והפריחת** השממה, שכילו את כל משאביה חדלים. תוך שלוש שנים נקלטו בארץ כ-700,000 עולים חדשים ממזרח אירופה והבלקנים ומארצות אסיה ואפריקה ; במעברות וביישובים בכל רחבי הארץ מהנגב ועד הגליל. במקביל חל מהפך בצה"ל שהפך מצבא סדיר לצבא שעיקרו מותות מילואים, משנת 1951 היו כמחצית מהמגויסים עולים חדשים. חלק משדרת הפיקוד הותיקה של בוגרי מלחמת העצמאות התחלף.

בשלב זה של התארגנות צבאית חדשה וקשיים כלכליים וחברתיים **חתלקח הגבול** הסורי.

מרשם 5 - הקרר ב-6.5.51

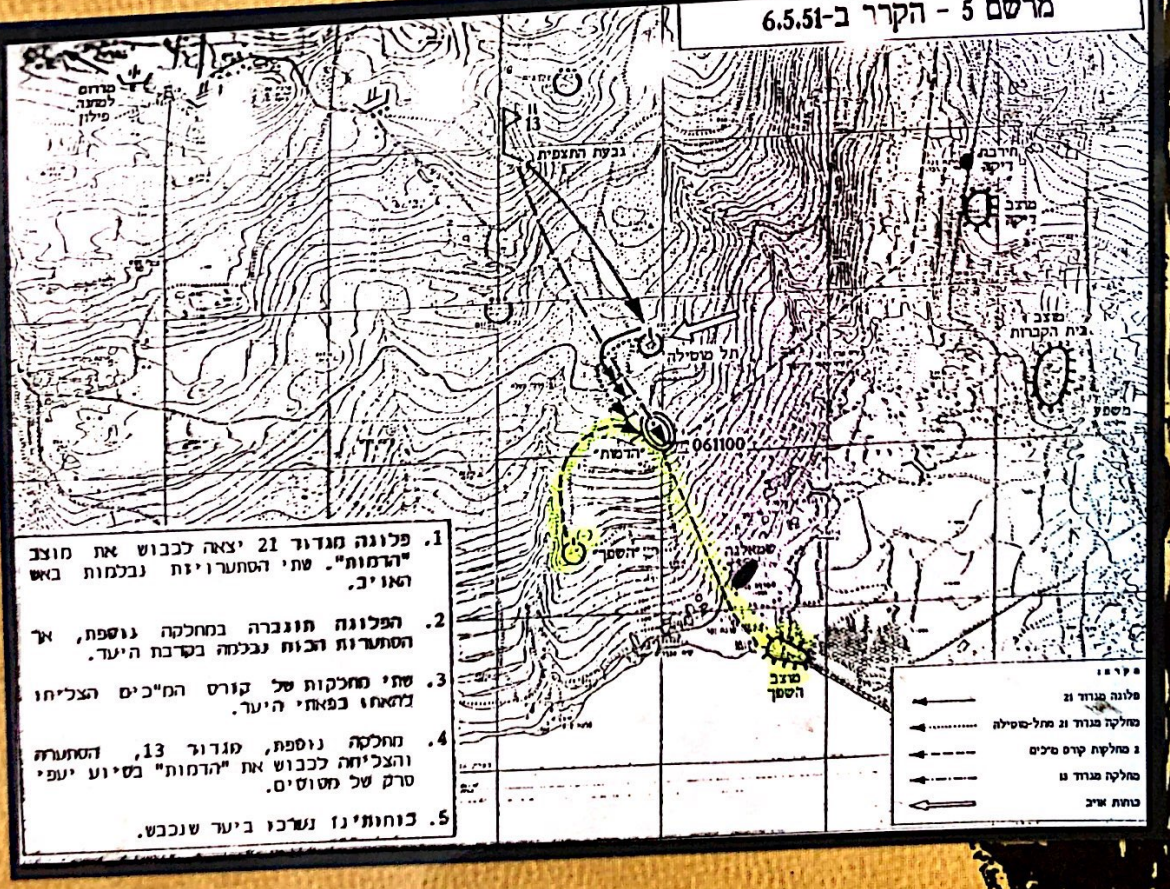

Scanned with CamScanner

קרב תל־מוטילה 1951

אריה יצחקי

בתחילת שנת 1951 הגיע לשיאו העימות המדיני והצבאי בין ישראל וסוריה בנושא השליטה באיזורים המפורזים. חעימות קיבל תאוצה בעקבות נסיונה של ישראל להתחיל בעבודות מפעל יבוש חחולת.

באפריל 1951 השלימו הסורים את השתלטותם התוקפנית על האיזור המפורז הדרומי באל־חמה (חמת גדר). והחלו בנסיונות להשתלט גם על האיזור המפורז המרכזי בגזרת כורזים.

רכס כורזים שנמצא בשטח ישראל חלש על האיזור המפורז ערוץ הירדן ובקעת הבטייחה. היה זה למעשה השטח היחיד בגזרת הגבול הישראלי־סורי שבו היתה שליטה טופוגרפית ישראלית. בקצה הרכס נמצא תל־מוטילה (כיום גבעת קלע, עליה ממוקמת הצרכניה של מושב אלמגור) המתנשא כ-213 מי מעל ערוץ הירדן. ברמת כורזים לא היה ישוב ישראלי ואפילו לא מוצב צבאי. הנוכחות הישראלית התבטאה בתמעת סיורים של צה"ל בשטח.

באיזור המפורז שכנו שני כפרים ערביים חירבת דיכה וערב שמאלנה. הצבא הסורי חימש את התושבים הבדואים של הכפר ערב שמאלנה ברובים ומקלעים ועודד אותם לחדור מערבה. הם עיבדו את האדמות באיזור המפורז ואף בשטח ישראל שממערב לו, וחדרו עם עדריהם אל מורדות רכס כורזים עד לאיזור תל־מוטילה ועד לחורבת כורזים.

בשלהי חודש אפריל ותחילת מאי גילו סיורים של צה"ל כי כוחות צבא סוריים סדירים חדרו לאיזור ואף התמקמו על תל־מוטילה.

חטיבת החי"ר הסדירה "גולני" (חט' 1) שפעלה באיזור קיבלה הוראה להפגין את ריבונות ישראל באיזור, לתפוס את עדרי הבקר החודרים או לגרשם. האחריות הפיקודית לגזרה היתה של חטיבת המחוז 3.

המשימה הוטלה על גדוד 13 שהיה אחראי על גזרת הגבול מימת החולה ועד הכנרת. המג"ד סא"ל רחבעם זאבי היקצה לביצוע המשימה כוח בעוצמה של מחלקת חי"ר מוגברת בכיתת מק"ב "בזה", בפיקוד מ"פ. הכוח יצא לדרכו בשעות הבוקר של 1 במאי. התכנית היתה למקם את המק"בים באיזור "גבעת התצפית" בעוד כוח החי"ר נע מצפון מאיזור זנגריה־טובא, מטהר את השטח והודף את העדרים דרום־מערבה לעבר מארב המק"בים.

התכנית נכשלה. העדרים עם רועיהם נעו אמנם דרומה בלחץ החיילים, אך בשלב מסויים הצליחו לחמוק מזרחה, בערוצים. המארב פתח בטעות באש על חיילי "גולני", ובמכת האש נהרגו 4 מחיילי המחלקה. הכוח נסוג כשהוא משאיר את החרוגים בשטח. מחלקה נוספת של הגדוד יצאה לשטח כתגבורת, שתי המחלקות ניהלו קרב אש עם הסורים עד שעות הערב.

Scanned with CamScanner

פיקוד הצפון החליט לכבוש את התל עוד באותו יום כדי לא לאפשר לסורים להתבסס ביעד. המשימה הוטלה על חטיבת המחוז 3. מח"ט 3 היקצה למשימה פלוגה מגדוד חי"ר מילואים 34 שעסק באימונים בסמוך להר כנען. כוח המילואים היה מורכב מעולים חדשים ברמת אימון ובשירות נמוכה. התארגנותו ותנועתו לשטח ארכה זמן רב. סמג"ד 13 חיים עינב צירף לו שתי פלוגות סדירות מגדודו וכיתת מרגמות 81 מ"מ כסיוע.

לאחר הנחתה מדויקת של אש מרגמות הסתערה הפלוגה וכבשה את התל ללא התנגדות בשעה 00:23. גויות ארבעת החיילים חולצו מהשטח. הסתבר שהסורים נסוגו ונערכו במוצב "הדמות" ובמוצב "השפך" שמדרום למוטילה. מ"פ המילואים ערך בטעות את כוחותיו בחשיכה רק בחלקו המערבי של תל־מוטילה, יכולת התצפית שלו וההתגוננות כלפי מוצב "הדמות" היו לקויות ולעובדה זו היתה השפעה חשובה על מהלך הקרב.

בשחר יום חמישי ה-3 במאי התגלתה ההיערכות הסורית החדשה. מג"ד 13 העריך כי החתקלות הפכה לקרב על השליטה ברכס כורזים. הוא יזם הפעלת כוח תגבורת שהכוונה להפעיל פלוגה מקורס המ"כים החטיבתי שהתאמנה באיזור גנוסר להדוף את הכוח הסורי. פלוגת קורס המ"כים של חטי גולני בפיקוד איתן שמשוני הועברה תחת פיקוד גד' 13 ותקפה את מוצב "השפך".

ההסתערות נערכה תחת אש שנורתה ממוצב "הדמות". המוצב נמצא נטוש והתברר כי הסורים נמלטו ממנו לפני ההסתערות. התברר שכוח סורי גדול מבוצר וערוך במוצב "הדמות". חסורים הקימו עמדות בין סלעי הבזלת הגדולים ומיקמו במערך ההגנה מק"בים רבים, מדגם הוציקס מקלעי "שאטד" ומרגמות 60 מ"מ.

כוח המילואים בתל־מוטילה שהיה בשטח גרוע הוטרד ע"י אש מרגמות וצלפים שחסתננו לקרבת התל ממזרח וצפון־מזרח. 3 מאנשיו נהרגו וכ-10 נפצעו. הפצועים וההרוגים לא חולצו והאספקה

לאחר לבטים רבים אישר המטכ"ל ביצוע יעפי־סרק מעל היעד, מבלי פתיחה באש. במהלך אחד היעפים ירה בטעות אחד המטוסים צרורות אחדים מתותח 20 מ"מ ופגע בכוח הסורי. היעפים והסתערות התגבורת הבריעו את הקרב. הסורים נסוגו וכוחותינו תקפו כאשר חיילי קורס המכ"ים מסתערים מדרום ושרידי פלוגה א' מסתערים מצפון, הם השתלטו על המוצב ורדפו באש אחר הבורחים.

הקרב הסתיים בשעה 11:00. בצהרים החליפה פלוגה רעננה מגדוד 12 של גולני את הכוח במוצב "הדמות". אבידותינו היו כבדות מאד. בקרב של 5—6 במאי נפלו 30 מלוחמי "גולני", חלקם נפגעו באש הארטילריה של צה"ל. בכך הגיע מספר הרוגי קרב תל־מוטילה ל-40, בקרב נפצעו 72 חיילים. מאוחר יותר נפטר אחד הפצועים. לסורים היו אבידות כבדות, הן בין החיילים הסדירים והן בין הבלתי־סדירים, הם פינו את האיזור המפורז ואיתם יצאו גם תושבי ערב שמאלנה. נסיונם להשתלט על האיזור נכשל.

קרבות תל־מוטילה היו שיאו של העימות חצבאי במאבק על השליטה באיזורים המפורזים, ובעקבותיהם השתררה רגיעה בגבול ישראל־סוריה למספר שנים.

הקרב גרם לזעזוע קשה בצה"ל. שכן התגלו ליקויים רבים בכשירות המערך הלוחם, במודיעין ובהפעלת הארטילריה. בעקבותיו הוקמו שתי ועדות חקירה מטכ"ליות שערכו בדיקה מקפת בנושאי הארגון, האימון ותורת הלחימה של צה"ל. מסקנותיהן תרמו לשינויים ושיפורים שנערכו בצה"ל בשנים הבאות.

Scanned with CamScanner

לזכרם של החיילים והמפקדים
שנלחמו ונפלו בקרב על כיבוש
המוצבים "תל־מוטילה" ו"הדמות".

אתם — חיילי הפלוגה עולים חדשים
שזה עתה הגעתם למולדתנו מארצות פזורה,
יוצאי תימן, מגודלי זקן ופיאות מסולסלות,
יוצאי מרוקו, אלגיר, וטוניס.
בנים, אחים — ובני משפחות של
אחינו שרידי השואה מאירופה
טרם ידעתם שפת ארצנו — עברית
וטרם הספקתם להכיר עריה ונופיה.

אתם — הלכתם אחרינו המפקדים ועשיתם
את כל המוטל עליכם —
למרות: שזו היתה התנסותכם הראשונה
בקרב ממש, קרב לילה מר וקשה.
למרות: היותכם עייפים לאחר צעידת לילה
ארוכה ומייגעת בדרכנו אל היעד
באויר החם והמחניק
בסרחון האיום והמבחיל שנדף מפגרי
הפרות שנרקבו בשטח מזה ימים.
למרות: היותכם עמוסים למכביר בתחמושת
וציוד אחר הנחוץ ללחימה ולהתבססות
שלאחריה, נפילות ומעידות אין סוף
בינות לסלעי הבזלת השחורים שבשטח קשה זה

לא הפניתם עורף לאויב — למרות המטחים
המבהילים של הפגזים וסנוור עיניכם
מיורי המרגמות והתפוצצויות הרימונים,
בהם הירבה האויב להשתמש.

Scanned with CamScanner

אחרינו ואיתנו התקדמתם בינות לחבריכם הפצועים ששכבו סביבנו, ממלמלים חרישות תפילות ומחכים לפינויים משדה הקרב.

דל היה הנשק, אמצעי הקשר, ציוד לחימה וחבישה שהיו לנו בתקופה ההיא בשחר היותנו למדינה ולצבא.

עקשנותכם בקרב ודבקותכם במטרה גרמו למנוסת האויב וכיבוש המוצבים, יחידים באיזור זה מהם שלטנו על עמדות האויב עד למלחמת ששת הימים בה כבשנו את כל רמת הגולן.

אתם קידשתם את סיסמת "אחרי" המאפיינת כל לוחמי צה"ל מני אז — ועד הלום.

נוחו בשלום על משכבכם וינעמו לכם לנצח רגבי אדמת מולדתנו — ישראל.

בשמי ובשם חבריכם לנשק, שרידי הפלוגה מצדיעים אנו לכבודכם.
(אל"מ מיל) זאב שלעי (פבזנר)
מפקד הפלוגה

Scanned with CamScanner